

prema prijedlozima za jednako državljanstvo, prema političkoj demokratizaciji, socijalnoj pravdi, različitim vrstama grupa, uključujući nacionalne manjine, prikazala nam je V. Popovski u knjizi koja može biti predložak za buduće studije slučaja u novonastalim državama.

Jelena Zlatković Winter

IUCD, Tečaj 21.

ON DIVIDED SOCIETIES: CITIZENSHIP AND GLOBALIZATION

Dubrovnik, 17–25. travnja 2001.

Od 17. do 25. travnja u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku održan je međunarodni tečaj *On Divided Societies: Citizenship and Globalization* pod vodstvom Silve Mežnarić. Na tečaju je sudjelovalo šezdesetak sudionika, stručnjaka iz raznih društvenih znanosti, studenata i postdiplomaca. Službeni jezik tečaja bio je engleski.

Tečaj je otvoren radionicom pod nazivom *Minorities, Multiculturalism and Globalization*.

Heribert Adam (Simon Fraser University, Vancouver) i Kogila Moodley (The University of British Columbia) govorili su o problemu prepoznavanja i priznavanja etničkih sukoba na pravnoj razini pri čemu je istaknuta teza da zapadne demokracije teže podcjenjivanju kolektivnog značaja nacionalizma, a ističu individualnu komponentu. Zbog toga rješavanje etničkih sukoba ne može biti uvijek bazirano samo na individualnom kažnjavanju, nego je nužno kao alternativno, ili još bolje, komplementarno rješenje naći i neke kolektivne moduse pomirenja i smanjenja tenzija. U dokumentarnom filmu koji su prikazali Adam i Moodley predstav-

ljen je južnoafrički model, tzv. *Truth and Reconciliation Commissions*, koji se oslanja na južnoafričku tradiciju i filozofiju opraštanja, a kojom se počiniocima (isključivo) politički motiviranih zločina nudi amnestija u zamjenu za potpunu istinu o zločinu koji su počinili, čime se osvjetljuje i problem apartheida.

Srdan Vrcan (Split) održao je predavanje o suvremenim diskursima o identitetu uspoređujući dvije različite perspektive i dva pristupa. Prvi je onaj Charlesa Taylora, baziran na kritici povećanog individualizma koji, prema Tayloru, vodi u nestanak moralnog horizonta i gubitak slobode, a njemu je suprotstavljen pristup Ulricha Becka, koji se bavi socijalnom integracijom u visoko individualiziranom društvu i prema čijoj je tezi čovjek "homo optionis".

Tonči Kuzmanić (Ljubljana) tematizirao je problem odvajanja socijalne i političke arene, od kojih prva sve više pada pod utjecaj druge, a što je prema Kuzmaniću jedan od temeljnih problema modernog društva, pri čemu on insistira na važnosti odvajanja te dvije arene.

Druga radionica pod nazivom *Globalization, Citizenship and Gender* propitivala je odnos roda i identiteta unutar interkulturalnog okvira te njegovu povezanost s kontekstom globalizacije. Sabina Mihelj (Ljubljana) predstavila je njemački Women's International University (IFU), internacionalno/interkulturalni projekt kojem je cilj bio povezati ženske znanstvenice na projektima rješavanja nekih od važnih svjetskih problema, a sve to sa ciljem integracije rodne perspektive u znanost, kao i efikasnijeg uključivanja žena u znanstvenu zajednicu. Program IFU se tako koncentrirao na šest područja: tijelo, grad, informacije, migracije, vodu i rad.

Laura Stovel (San Francisco) razmatrala je mit o ženama kao žrtvama rata i nositeljicama mirotvornih sklonosti, za razliku od nasilju naklonjenih muškaraca. Kritika ovakvog načina razmišljanja bila je usredotočena na nekoliko aspekata, od kojih je najvažniji taj da nas sadašnje konceptualizacije nasilja onemogućavaju da prepoznamo žensko nasilje te da pojam nasilja treba rekonceptualizirati.

Elisabeth Strasser, Farida Heuck i Manuela Unvedorben (Njemačka) predstavile su umjetničke projekte *Waiting room* i *S/M/Art – Temporary home* i posebno interesantni *Pass – Fix*, ironični prikaz transnacionalizma i globalizacije u obliku imaginarnog dućana u kojem se mogu nabaviti putovnice bilo koje zemlje na svijetu.

U sklopu ove teme predavanja su još održali Vlasta Jalušić o rodnim aspektima teorije Hannah Arendt, Kiril Miladinov o postpatrijarhalnoj konstrukciji obitelji i njenim konzervativnim potencijalima te Suzana Kovačević koja je prezentirala istraživanje o nasilju nad ženama na području Zagreba.

Treća tema tečaja ticala se institucionalnog okvira za demokratsko građansko pravo. Žarko Puhovski održao je predavanje o ljudskim pravima i teorijama morala. Ukazao je na problem definiranja ljudskih prava s obzirom na njihovu složenost, pri čemu je kronološki opisao razvoj ljudskih prava i filozofske koncepcije s njima povezane, počevši od antičke Grčke do danas. Pri tome je ljudska prava podijelio na tri generacije: prvu generaciju čine građanska i politička prava, drugu ekonomska i socijalna, dok bi se potencijalna treća trebala ticati prava na mir, suverenost nad prirodnim resursima i razvoj.

Brad Roth (Wayne State University) govorio je o suverenosti i pravu na samoodređenje u međunarodnom pravu. Promatrajući pravo na samoodređenje naroda kao jedan od temelja međunarodnog prava s jedne strane, a suverenitet države s druge, Roth je uočio problem koji nastaje zbog toga što međunarodni pravni sustav ne podržava secesionističke težnje, čak ni u slučaju da su manjine uistinu ugrožene od strane većine. Međunarodni sustav sklon je ipak priznati secesionistička nastojanja ukoliko je manjina geografski koncentrirana na način da se može definirati njen teritorij.

Na konkretnim primjerima Kanade i Kosova probleme koje je iznio Roth razmatrale su njegove studentice Shannon Orr i Simone Dietrich. Orr je prikazala čitav niz procesa i ugovora kojim je inuitska manjina u Kanadi dobivala sve veći stupanj auto-

mije na teritoriju Nanuvat, ali s druge strane ukazala je i na problem ekonomske zavisnosti tog teritorija koji bi u budućnosti mogao kompromitirati autonomiju, dok je Dietrich govorila o mogućnostima neovisnosti Kosova.

Predavanje Mitje Žagara (Ljubljana) *Nation-states and citizenship / nationality* tematiziralo je koncepte moderne države i građanskog prava, s posebnim naglaskom na problem ujednačenosti interesa pojedinca s jedne strane i države s druge po pitanju nacionalnosti i građanskih prava, pri čemu je istaknuto da je građansko pravo specifičan status koji pojedincu garantira država. Za pojedinca to je vrlo važan status koji mu osigurava izvjesna prava, posebno politička, ali i nameće obaveze spram države, no on sa sobom nosi i mogućnost konflikta između interesa pojedinca i države.

Četvrta radionica pod vodstvom Otta Feinsteina s Wayne State Universityja razmatrala je probleme "građanske pismenosti", tj. aktivnog uključivanja u društvo i poticanja građanskih inicijativa. Tom prilikom predstavio je dvije inicijative. Prva, *Wingspread declaration*, deklaracija je koju su potpisali brojni sveučilišni profesori i znanstvenici kojom se pokušala uglaviti strategija za aktivnije poticanje sveučilišta na izradu programa, a kojom bi se studenti lakše uključivali u razne inicijative, ali i kojom bi se i osoblje fakulteta poticalo na usmjeravanje svoje stručnosti prema izgradnji kvalitetnijeg društva. Druga inicijativa, koju profesor Feinstein provodi na vlastitu sveučilištu i u državi Michigan, projekt je *Civic literacy* kojim se u školski sustav nastoji implementirati program koji bi također poticao učenike na građanski aktivizam i inicijative.

Maja Uzelac predstavila je svoj program edukacije osnovnoškolaca usmjeren na smanjenje konflikata nastalih međuetničkim i drugim tenzijama, a koji se u nekoliko zadnjih godina provodio u devedesetak škola u cijeloj Hrvatskoj, posebno u onim područjima gdje su tenzije bilo očekivano najviše, dakle na prostorima obuhvaćenim ratom.

Petu radionicu pod nazivom *Over the Boundaries and Beyond the Nation-States: Migration, Citizenship, Minorities – Current*

State and Perspectives otvorio je Saša Božić (Zagreb) predavanjem o transnacionalizaciji Europe i problemu te ulozi dijaspore u tom procesu. Pritom naglašava zanemarenost uloge dijaspore u procesima kao što su globalizacija ili transnacionalizacija, iako se ona očituje na društvenom, kulturnom, političkom, ekonomskom i drugim poljima.

Sabina Mihelj govorila je o identitetima i globalizaciji te odnosu mita i realnosti unutar njih. Globalizacija kao proces teži konzervaciji identiteta i njegovoj statičnosti i temelji se na esencijalnom, tj. traži se ispod površine skrivena bit identiteta, dok se s druge strane postavlja pitanje kontakata raznih identiteta i njihova mijenjanja.

Indraneel Sircar (Aberystwyth, Wales) usporedio je suvremene interpretacije globalizacije s već iznesenim teorijama o transnacionalizmu i kompleksnim međuovisnostima te zaključio da je u njima anticipiran dobar dio globalizacijskih teorija te da s te strane ne donose nikakav radikalni pomak.

Unutar pete radionice predavanja su održali i Laura Šakaja o svojem istraživanju stavova mladih prema Balkanu, Maria Oliveira Roca o suvremenim portugalskim migracijama i njihovim utjecajima na multikulturalne procese u Portugalu, Milan Mesić o oblicima državljanstva unutar europskih država te Irina Molodikova o migracijama u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza.

Tečaj je zatvoren kružokom pod vodstvom Lepe Mladenović (Beograd) na temu podređenog položaja žena u društvu i načina na koji muškarci koriste svoj položaj moći u društvu. Kružok je ostvaren u vidu odvojenih grupa, od kojih su prvu sačinjavale isključivo žene, a drugu muškarci, a na kraju su na zajedničkom sastanku izneseni zaključci.

Evaluacijom koja je uslijedila na kraju tečaja izneseni su prijedlozi za njegovo poboljšanje, a raspravljalo se i o temama tečaja za sljedeću godinu.

Sven Marčelić

Okrugli stol

ULOGA ISTRAŽIVANJA JAVNOG MNIJENJA U PREDIZBORNIM KAMPANJAMA

Zagreb, 27. travnja 2001, Hrvatski
novinarski dom

U Hrvatskoj je sve češća pojava prognoziiranja izbornih rezultata na temelju istraživanja javnog mnijenja u medijima kao i to da se političke stranke koriste time pri planiranju svojih poteza.

Okrugli stol u organizaciji Hrvatskog sociološkog društva pod nazivom *Uloga istraživanja javnog mnijenja u predizbornim kampanjama* okupio je istraživače, sociologe, psihologe, politologe i predstavnike političkih stranaka koji su raspravili dobre i loše strane ovog novijeg fenomena u hrvatskoj javnosti i na njevoj političkoj sceni. Izneseni stavovi i ocjene ukazali su na različita viđenja trenutne situacije, ali i na različite prijedloge za budućnost.

1.

Identificirano je nekoliko različitih pozicija iz kojih pojedini akteri pristupaju istraživanjima javnog mnijenja: mediji, političke stranke, istraživačke agencije, znanstvene institucije i javnost različito gledaju na svrhu i funkcije istraživanja. Posebni interesi ovih aktera značajno utječu na način provođenja istraživanja i posredovanje rezultata javnosti, pri čemu valjanost i korektnost nisu uvijek krajnji cilj i postignuće.

Odnos javnosti i istraživanja javnog mnijenja tumači se dvojako: kao jačanje demokracije, odnosno participacije građana u političkom procesu ili kao manipulacija javnosti koju provodi medijska i politička elita. S jedne strane, istraživanja javnog mnijenja mogu prisiliti političke stranke da razmotre svoje strategije ozbiljno uzimajući u obzir